horizontas – perkasoje 1 aptikto sluoksnio tęsinys, datuojamas XVI a. pabaiga – XIX a. Jo storis šiame pjūvyje siekė 20–30 cm.

Perkasa 3 tirta sklypo V dalyje, tarp mokyklos korpusų B ir C. Jos ilgis 10,4 m, plotis 2,4 m (24,96 m^2). Šioje perkasoje atsidengė iki 90 cm storio apardytas kultūrinis sluoksnis, datuojamas XVI a. pabaiga – XVII a.

Perkasa 4 tirta nuo perkasos 3 V galo, tarp mokyklos korpusų C ir D kaip perkasos 3 tęsinys. Perkasos ilgis 12,65 m, plotis 2,3 m (29,1 m^2). Kadangi perkasa tirta virš senosios ligoninės (statytos XX a. viduryje) pamatų, joje fiksuoti daugiausiai suardyti kultūrinio sluoksnio horizontai, datuojami XX a. Nesuardytas XVI a. pabaigos – XVII a. sluoksnis fiksuotas tik perkasos R dalyje. Jo storis siekė 15–30 cm.

Perkasa 5 kasta ties korpuso C V siena, tarp perkasų 2 ir 4. Perkasos ilgis 40 m, plotis 2 m (bendras plotas 80 m^2). Ji tirta senos (XX a. II pusės) kanalizacijos vietoje, todėl per visą projektinį gylį (1,7 m) fiksuotas supiltinis tamsiai pilkos žemės su smėliu ir XX a. II pusės šiukšlėmis horizontas.

Visi 6 bendro 24 m^2 ploto šurfai tirti projektuojamos ūkinės slėginės nuotekynės vietoje Algirdo gatvės P pusėje. Šurfuose 1–4 fiksuoti tik XX a. horizontai su to laikotarpio buitinėmis šiukšlėmis ir XX a. II pusėje tiestais kabeliais. Šurfuose 5–6, tirtuose priešais buvusį dvaro pastatą, fiksuotas fragmentiškai išlikęs XIX a. pabaigos – XX a. kultūrinio sluoksnio horizontas, kuriame aptikta pavienių buitinės keramikos fragmentų.

Ankstyviausias, XVI a. pabaigos – XVII a., kultūrinis sluoksnis fiksuotas perkasose 1–4. Kaip parodė ir 2008–2009 m. tyrimai, jis išlikęs sklypo Algirdo g. 4 R bei P dalyse. Į V nuo sklypo tirtuose šurfuose ankstesnis nei XIX a. pabaigos sluoksnis nefiksuotas. Iš viso tyrimų metu surinkti 124 vienetai archeologiškai vertingų radinių: buitinės bei statybinės keramikos fragmentų, metalo ir stiklo dirbinių.

The grounds of Maišiagala manor

In the summer of 2010, the investigation continued on the grounds of Maišiagala manor and the protection zone for Maišiagala hillfort and settlement (Algirdo St. 4, Maišiagala, Vilnius District). Five trenches (a total of 168.61 m^2) were excavated at the site of the utility lines being newly installed around the school's buildings and six test pits (a total of 24 m^2) at the site of the future sewer line to the W of Algirdo St. 4 on the S side of street (Fig. 1).

The earliest cultural layer dating to the late 16th–17th centuries had survived in trenches 1–4. A 19th-century foundation fragment laid using medium-sized stones was recorded in the SW part of trench 1. Only a horizon from the second half of the 20th century was recorded in trench 5. No layer earlier that the late 19th century was discovered six test pits excavated to the W of this plot. In all, 124 archaeologically valuable finds were discovered: fragments of structural ceramics and household pottery, metal artefacts, and glass artefacts.

Manvydas Vitkūnas,
Kęstutis Katalynas

Musninkų (Musninkėlių) dvaro sodyba

Musninkų (Musninkėlių) dvaro (IP 750/At) sodyba yra į PV nuo Musninkų miestelio, abiejuose Musės upės krantuose. Dešiniajame

krante yra didžioji dvaro pastatų likučių dalis, o kairiajame krante – buvusio vandens malūno liekanos. Visą dvaro pastatų kompleksą šiuo metu sudaro svirnas (griūvantis), kluono griuvėsiai, malūno, ledainės ir dvaro rūmų pamatai bei užgriuvę rūsiai. Greta dvaro sodybos likučių yra gerai išlikusi prižiūrima XVIII a. statyta Barboros koplytėlė (architektūros paminklas).

Musninkų dvaro pastatų ansamblis datuojamas XVII a. (kitais duomenimis – XV a.) – XX a. I puse. 1850 m. dvaro sodyba padalyta į 2 nelygias dalis, atskiriant nuo pagrindinio komplekso palivarką (dvaro sodybos P dalyje), kuriame buvo arklidės, spirito varykla ir nežinomos paskirties pastatas. Visi palivarko pastatai buvo mediniai, iki mūsų dienų neišliko.

Po II Pasaulinio karo dvaro sodyba paversta kolūkio gamybiniu centru, pristatyta naujų pastatų (tvartai, grūdų sandėlis, daržinė, bulvių saugykla). Apie 1980 m. buvo susirūpinta kai kurių dvaro pastatų išsaugojimu ir pritaikymu tuometiniams kolūkio poreikiams. 1978–1980 m. buvo atlikti dvaro rūmų dešiniojo sparno pritaikymo kolūkio kultūros namams preliminarūs projektavimo darbai, atlikti geologiniai tyrimai. Tačiau vėliau šių planų atsisakyta. Musninkų kolūkis visiškai nesirūpino paveldu, ir dvaro pastatai (visų pirma buvę rūmai) sparčiai nyko. Pirmiausia sunaikintas medinis kairysis dvaro sparnas, o apie 1988–1989 m. buvo nugriautas mūrinis gana neblogai išlikęs dešinysis rūmų sparnas. Tarybiniu laikotarpiu galimybę naikinti dvaro sodybą ir parką sudarė tai, jog objektas nebuvo įtrauktas į nekilnojamų kultūros paveldo vertybių sąrašus.

Po Nepriklausomybės atkūrimo dvaro pastatai buvo privatizuoti, tačiau tada jie dar intensyviau niokoti. Per paskutinius 2 dešimtmečius sugriuvo buvęs kluonas, įgriuvo ledainės rūsys, o vandens malūnas nugriautas plytoms. Nors šiuo metu dvaro sodyba įtraukta į nekilnojamų kultūros vertybių registrą, visiškai apleistas baigia sugriūti ir paskutinis išlikęs dvaro objektas – svirnas. Vienintelis statinys, išsaugotas iki mūsų dienų, – Barboros koplytėlė.

2010 m. rugpjūčio bei rugsėjo mėnesiais UAB „GeoSieksnis“ užsakymu tyrinėtas buvusio dvaro sodybos vietos P pakraštys – Musės upelio dešiniojo kranto salpa. Čia suformuotas sklypas, iš R, P ir V juosiamas upelio, Š pereinantis į aukštumą, kurioje buvo pagrindinė Musninkų dvaro pastatų ansamblio dalis. Pagal istorinių tyrimų duomenis, šioje vietoje buvusi Musninkų (Musninkėlių) dvaro, žinomuose rašytiniuose šaltiniuose minimo nuo XVII a., periferinė (ūkinė) dalis, XIX a. viduryje atskirta nuo pagrindinės dvaro dalies ir paversta palivarku. Pagal 1831 m. braižytą dvaro inventorinį planą, dabar suformuotame sklype ties jo viduriu stovėjusios arklidės su maniežu, o R pakraštyje – 2 ūkiniai pastatai, vienas iš kurių vadintas bravoru.

Tyrimų metu siekta įvertinti sklypą archeologiniu požiūriu, taip pat aptikti nugriautų ūkinių pastatų liekanas, jas datuoti ir įvertinti jų būklę. Tyrinėjimų metu buvo iškastos 7 perkasos, iš viso ištirtas 71 m^2 dydžio plotas. Perkasose 1, 4 ir 5 kultūrinio sluoksnio ir radinių neaptikta.

Perkasa 2 kasta 20 m į R nuo perkasos 1, sklypo centrinėje dalyje. Ji 15 m ilgio, 1 m pločio, orientuota Š–P kryptimi. Perkasos Š dalyje po velėna atsidengė šviesiai pilka smėlinga maišyta žemė ir 11–34 cm skersmens akmenys. Fiksuota permaišyta žemė, keli perkasimai. Matyti, jog tyrinėtoje vietoje vykdyti že-

1 pav. Krosnies liekanos perkasoje 6. M. Vitkūno nuotr.
Fig. 1. The remains of a stove in trench 6.

mės kasimo darbai (veikiausiai rauti kelmai). Radinių neaptikta. Šalia perkasos rasta sukrauta akmenų krūva ir raudono molio plytų dalys. Akmenys 10x8x7–18x16x13 cm dydžio, rasta viena sveika 26x13x6 cm dydžio plyta. Plytų dalys su kalkių skiedinio žymėmis, pagal dydį datuojamos XIX a. Veikiausiai tai išardytų arklidžių (pažymėtų 1831 m. inventoriniame plane) likučiai.

Perkasa 3 kasta sklypo centrinėje dalyje, 20 m į R nuo perkasos 2. Perkasa 5 m ilgio Š–P kryptimi, 1 m pločio, išpjova 2 m ilgio Š–P kryptimi, 1 m pločio. Fiksuotas iki 30 cm gylio perkasimas, kuriame aptiktos 3 neglazūruotų žiestų puodų šukės ir puodyninio koklio sienelės fragmentas.

Perkasa 6. Perkasos centrinėje ir P dalyse fiksuotas 20–35 cm storio šviesiai pilkas smėlingas dirvožemis, giliau buvo šviesiai geltono smėlio įžemis. Jame iki 15 cm gylio buvo aptinkama pavienių atsitiktinių radinių. Vienas jų – karnizinio koklio fragmentas datuojamas XVII a. Stalo peilis datuojamas XIX–XX a. Dubeninių koklių datavimas neaiškus. Didžiuosiuose miestuose glazūruoti dubeniniai kokliai gaminti XVI a., tačiau aptiktieji perkasoje 6 neatitinka miestų standartų. Veikiausiai tai vietinė neaiškaus datavimo produkcija. Taip pat atidengti apie 1,1 m pločio pamatai, orientuoti PR–ŠV kryptimi, mūryti iš kalkių skiediniu rištų 6x7x7–33x38x44 cm dydžio riedulių. Pamatų datavimas neaiškus. Sprendžiant pagal turimus istorinius duomenis, tai gali būti 1831 m. plane pažymėto bravoro likučiai. Perkasos Š dalyje fiksuotas iki 15 cm storio juodos žemės sluoksnis su degėsiais. Giliau atidengtas ištisinis degėsių sluoksnis ir išardytos krosnies pakura (1 pav.). Krosnis

0 3 cm

2 pav. Puodyninio koklio dalis. K. Katalyno nuotr.

Fig. 2. Part of a 'pot-shaped' stove tile (Topfkachel).

mūryta iš moliu rištų 6,5x16x30 cm dydžio raudono molio plytų ir plytgalių. Sprendžiant pagal dydį, plytos datuojamos XVI a. pabaiga – XVII a., tačiau veikiausiai yra antrinio panaudojimo. Krosnies pakura 69 cm pločio, 85 cm gylio. Konstatuota, kad pastate nebuvo grindų. Juodos žemės sluoksnyje virš krosnies likučių aptikti radiniai datuotini XVI a. (plokštinio koklio dalis) ir XIX–XX a. (fabrikinės gamybos vinys ir ebonitinis pypkės kandiklis).

Perkasoje 7 gruntas vietomis permaišytas, čia užkasant sulaužytus gelžbetoninius tvoros stulpelius. Aptiktos 2 indų šukės, datuojamos XVI ir XIX a. Radiniai atsitiktiniai, į tyrinėtą plotą veikiausiai patekę verčiant šiukšles iš pagrindinės dvaro dalies.

Sklypo ŠV dalyje, apie 45x45 m dydžio plote žemės sluoksnis neseniai performuotas, velėna nespėjo susiformuoti. Apžiūrint žemės paviršių, aptiktas puodyninio koklio dugnas (2 pav.) ir 2 žiestų neglazūruotų puodų angokraščiai. Koklis datuojamas XV a., puodai gaminti XVII a. Šie radiniai atsitiktiniai, į Musės salpą veikiausiai pateko verčiant šiukšles nuo aukštumėlės, iš centrinės dvaro dalies. Aptikti ankstyvi radiniai (puodyninių koklių dalys) leidžia teigti, kad Musninkų dvaro sodyba įkurta ne XVII a., kaip manyta iki šiol, o XV a. Atkreiptinas dėmesys, kad XV a. koklių krosnys buvo statomos vien reprezentaciniuose didikų rūmuose; antraeiliuose pastatuose koklių krosnis pradėta statyti tik XVI a. pabaigoje. Todėl ateityje dvaro sodybos centrinėje ir Š dalyse būtina atlikti žvalgomuosius archeologinius tyrimus (yra didelė tikimybė, kad ši teritorija turi archeologinės vietos požymių).

The grounds of Musninkai (Musninkėliai) manor

In 2010, an excavation was conducted in the S part of the grounds of Musninkai (Musninkėliai) manor (Širvintos District). The excavated plot is on an island on the right bank of the river Musė. According to the available historical data, a work area of Musninkai manor existed at this site; in the 19th century it was separated from the main part of the manor turned into a manor village. Trench 6 contained a utility building's (probably the distillery shown in the 1831 inventory plan) foundation laid using boulders bound with lime mortar and the fire box from a demolished stove (Fig. 1) created from reused bricks. Chance finds (Fig. 2) dating from the 16th (part of the anchoring ridge from a panel stove tile) to the 19th–20th centuries (factory nails) were discovered. The distillery's construction period is not clear. Other isolated finds are chance finds that got there from tossing rubbish from the nearby highland. They date to the 15th (a fragment of the wall of a 'pot-shaped' stove tile) to the 20th century. Bricks, brickbats, and stones with adhering lime mortar were discovered in inspecting the dug up ground's surface in the NW part of the plot. These are probably the remains of the demol-

ished stable foundations shown in the 1831 inventory plan. The discovered early finds (pieces of 'pot-shaped' stove tiles (*Topfkacheln*)) allow the assertion to be made that Musninkai manor was not founded in the 17th century as has been thought up until now, but in the 15th century. It should be noted that in the 15th century tile stoves were built only in the primary palaces of the magnates and began to be built in secondary buildings only in the late 16th century.

Manvydas Vitkūnas,
Kęstutis Katalynas

Šilutės (Šojaus) dvaras

Šilutės (Šojaus) dvaro (G115K) sodyba yra Šilutės miesto senamiestyje, ant Šyšos upės kranto. Visą dvaro pastatų kompleksą sudaro 13 pastatų ir dvaro parkas. Šilutės (Šilokarčemos) dvaras buvo įkurtas 1722 m. administracinių reformų Prūsijoje metu kaip valstybinis dvaras. Literatūroje ir šaltiniuose jis dažniausiai įvardijamas kaip kilmingasis (*Adlig Gut*) arba riterių dvaras (*Ritters Gut*). Tuo laikotarpiu buvo suformuotas Šilokarčemos valsčius, o valsčiaus valdytojas įsikūrė naujai įsteigtame valstybiniame dvare. 1819 m. Prūsijos vyriausybei dalijant dvarus, Šilokarčemos dvarą nusipirko buvęs ilgametis dvaro valdytojas Franzas Vilhelmas Radkė. Šios giminės palikuonių rankose dvaras išbuvo apie pusantro šimto metų.

1889 m. Šilokarčemos dvaras su 6000 margų (apie 1500 ha) žemės buvo parduotas

1 pav. Dvaro rūmų verandos pamatų likučiai perkasoje 1. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 1. The remains of the manor palace's veranda foundation in trench 1.

